

Rapport for opfyldelse af mål i Forsvarsministeriets klima- og energi- strategi samt miljø- og naturstrategi 2012.

Detaljeret gennemgang af målopfyldelse

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	2
Indledning.....	4
Forsvarsministeriets klima og energistrategi:	5
1.1 Energieffektivisering i bygninger	6
1.1.1 Optimering af bygningsmassen	6
1.1.2 Byggestandarder.....	7
1.1.3 Certificering	7
1.1.4 Automatisering	7
1.2 Energi og miljø i operationer	8
1.2.1 Analyser	8
1.2.2 Materiel	9
1.2.3 Adfærdsændringer	9
1.3 Vedvarende energi og energioplægning	10
1.3.1 Analyser og fastlæggelse af mål	10
1.3.2 Forsøgsprojekter og etablering af vedvarende energianlæg	10
1.4 Klima- og energirigtig adfærd.....	13
1.4.1 Ændret medarbejderadfærd	13
1.5 Klimaregnskab	14
1.5.1 Årlige regnskaber og opgørelser	14
1.6 Energiledelse	15
1.6.1 Indførelse af energiledelse	15
Forsvarsministeriets miljø- og naturstrategi:	16
2.1 Miljø- og energirigtige indkøb	17
2.1.1 Miljø- og energihensyn i indkøbspolitikken og interne retningslinjer.....	17
2.1.2 Miljø- og energihensyn ved indkøb og større udbud	18
2.2 Naturbeskyttelse	20
2.2.1 Samarbejde og ekstensivering af drift.....	20
2.2.2 International naturbeskyttelse.....	21
2.2.3 Rekreativ brug, formidling og dialog	22
2.3 Beskyttelse af drikkevandsressourcer	24
2.3.1 Kortlægning og registrering.....	24
2.3.2 Forureningsundersøgelser og indsatsplaner	24
2.3.3 Forebyggelse.....	24
2.4 Affaldshåndtering	26
2.4.1 Affaldsproduktion, genanvendelse og deponering	26
2.4.2 Affaldskortlægning og registrering.....	26
2.4.3 Kampagner og uddannelse	26
2.5 Støjreduktion	28
2.5.1 Støjdata.....	28

2.5.2 Øget information og dialog om støjforhold	29
2.5.3 Støjbegrænsende tiltag	29
2.6 Miljøledelse	30
2.6.1 Indførelse af miljøledelse	30

Indledning

Forsvarsministeriets klima- og energistrategi 2012-2015 samt miljø- og naturstrategi 2012-2015 blev udgivet henholdsvis 19. april og 4. juni 2012.

Forsvarsministeriet har etableret en styregruppe for miljø- og energiområdet, som skal medvirke til at sikre implementeringen af Forsvarsministeriets klima- og energistrategi 2012-2015 samt miljø- og naturstrategi 2012-2015. Styregruppen er sammensat af repræsentanter fra Forsvarsministeriets departement, Forsvarskommandoen, Beredskabsstyrelsen, Hjemmeværnskommandoen, Forsvarets Efterretningstjeneste, Forsvarets Interne Revision, Forsvarets Materieltjeneste og Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste.

Styregruppen for miljø- og energiområdet afgiver en årlig statusrapport for opnåelse af målene i hver af de to strategier til Forsvarsministeriets departement. De endelige statusrapporter offentliggøres og sendes hvert år til orientering til forligskredsen bag forsvarsforliget, forsvarsudvalget og koncernledelsen.

Styregruppens rapportering om fremdrift for de to strategiers mål sker på baggrund af myndighedernes oplysninger om, hvorledes målopfyldelse for hvert enkelt mål i begge strategier er sikret. Nærværende dokument er styregruppens rapportering til Forsvarsministeriets departement om fremdriften for de mål, der jf. de to strategier, skal indfries i 2012. Rapporten beskriver således status for hvert af de konkrete mål. Rapporten vedrører perioden fra udgivelse af strategierne til 31. december 2012.

Nærværende detaljerede rapport er udarbejdet med henblik på at sikre styregruppens overordnede overblik over fremdriften i målopfyldelse.

Forsvarsministeriets klima og energistrategi:

Klima- og energistrategiens overordnede mål (mission) er, at Forsvarsministeriet med underlagte myndigheder i sit arbejde for fred og sikkerhed, herhjemme og i udlandet, skal nedbringe energiforbruget og ikke unødigt bidrage til klimaforandringer.

Visionen for Forsvarsministeriets klima- og energistrategi 2012-2015 er, at Forsvarsministeriet inden udgangen af 2020 har:

- Reduceret energiforbruget med minimum 20% i forhold til 2006. Inden udgangen af 2015 skal energiforbruget være reduceret med minimum 15%.
- Øget andelen af elforbruget, der stammer fra vedvarende energi til minimum 60%. Inden udgangen af 2015 skal andelen være på minimum 25%.
- Reduceret den CO₂-udledning, som er afledt af aktiviteterne (dog ikke operative aktiviteter) med 40% i forhold til 1990. Inden udgangen af 2015 skal udslippet være reduceret med 30%.

Samtlige mål i Forsvarsministeriets klima- og energistrategi 2012-2015 understøtter strategiens mission og vision. Opfyldelse af hvert enkelt konkret mål i strategien er således en "trædesten" til at bringe Forsvarsministeriet og underlagte myndigheder tættere på opfyldelse af missionen og visionens målsætninger.

Forsvarsministeriets myndigheder har i 2012 fokuseret på at planlægge og igangsætte de aktiviteter, der er nødvendige for at sikre opfyldelse af de enkelte mål i strategien. Udvikling af et opfølgningsregime, der kan understøtte målingen af energiforbrug, elforbrug og CO₂-udledning i bedre og mere omfattende grad end tidligere, som er nævnt i strategiens vision, er iværksat. Det er således endnu ikke muligt at rapportere entydigt på fremdriften i forhold til de målsætninger, der fremgår af strategiens vision.

1.1 Energieffektivisering i bygninger

Formålet med fokusområdet er at forbedre energieffektiviteten i de bygninger, som Forsvarsministeriet råder over.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emner:

- Optimering af bygningsmassen.
- Byggestandarder.
- Certificering.
- Automatisering.

1.1.1 Optimering af bygningsmassen

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet vil optimere anvendelsen af bygningsmassen ud fra en samlet hensyntagen til energiforbrug, alder, funktion og fremtidig anvendelse. Mål nr. 1 og 3 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Inden udgangen af 2012 har Forsvarsministeriet på baggrund af indsamlede data og analyser prioriteret, hvilke bygninger der skal renoveres, nedrives eller afhændes under hensyntagen til alle relevante faktorer".

Der er i 2012 indsamlet data og gennemført en analyse af forsvarets, hjemmeværnets og det statslige beredskabs langsigtede behov for etableringer. Etableringerne med tilhørende bygninger og anlæg er analyseret ud fra etableringsdrift, vedligeholdelsestilstand, planlagte og iværksatte investeringer, ønskelige investeringer, energiforhold, naturforhold, miljøforhold samt samfundsmæssige forhold. Analysen udmøntes i en oversigt over hvilke kaserner, flådestationer og flyvestationer, der ud fra et totaløkonomiskperspektiv, er mest hensigtsmæssig at beholde, og dermed fortsætte med at renovere, samt hvilke etableringer, der bør afhændes. I forlængelse heraf er der iværksat en række mere detaljerede analyser om specialområder som f.eks. depoter, skydebaner og lejeboliger, hvori renovering, nedrivning og afhændelse af enkelte bygninger behandles.

Etableringsanalysen samt de tilhørende analyser om specialområder er således det prioriteringsværktøj, der benyttes i den fremadskridende proces, hvor myndighedernes planer for renovering, nedrivning og afhændelse af bygninger årligt opdateres. **Målet er opfyldt.**

Mål 3:

"Fra og med 2012 skal analyser af mulige energibesparelser udarbejdes ved enhver renovering af en bygnings ydre og ved enhver udskiftning af byggetekniske installationer".

Forsvarets Bygnings- og Etableringstjeneste har i 2012 gennemført en række energieffektiviseringsprojekter, som var identificeret på baggrund af tidligere udført energimærkning. Dette arbejde har dannet baggrund for analysearbejdet af mulige energibesparelser i forbindelse med de renoveringer af bygningers ydre og udskiftninger af byggetekniske installationer, der er gennemført i 2012.

De indledende erfaringer med at analysere mulige energibesparelser ved renoveringer af en bygnings ydre og udskiftning af byggetekniske installationer har affødt et behov for at sikre en mere systematisk tilgang til analysearbejdet. Der er således i 2012 tillige gennemført en overordnet screening af kommende projekter omhandlende renovering af bygningers ydre og udskiftning af byggetekniske installationer i forhold til det mulige energibesparelspotentiale.

Det indledende arbejde i 2012 har således ført til, at Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste fra og med 2013 vil anvende analyser af mulige energibesparelser til at prioritere de renoverings- og udskiftningsprojekter, hvor potentialet er størst. **Målet er opfyldt.**

1.1.2 Byggestandarder

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

1.1.3 Certificering

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

1.1.4 Automatisering

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet vil øge anvendelsen af intelligent automatiseret styring af energiforbruget i bygninger. Mål nr. 3 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål nr. 3:

"Fra og med 2012 vil vi udbygge og opgradere eksisterende energistyringssystemer (central og elektronisk tænd/sluk og styring af vand, varme og el) samt etablere energistyringssystemer på etableringer, hvor de ikke findes".

Arbejdet er igangsat. Som en del af projekt "grønne etableringer" er der i 2012 påbegyndt et "automatiseringsprojekt" på Aalborg Kaserne. Et tilsvarende projekt iværksættes på Almegårds Kaserne i 2013. Aalborg Kaserne og Almegårds Kaserne er de to etableringer, som er omfattet af projekt "grønne etableringer". Projekterne bygger på en modernisering af eksisterende CTS-anlæg (Central Tilstandskontrol og Styring) samt en installation af "rumstyring" på udvalgte rum.

Iværksættelse af automatiseringsprojekter er investeringstunge og vil på øvrige etableringer blive vurderet løbende i forhold til den overordnede prioritering af renoveringsprojekter samt besparelspotentiale. Det skal i den forbindelse bemærkes, at såfremt der skal gennemføres automatiseringsprojekter på f.eks. 40 af forsvarets største etableringer, svarende til ca. 80 % af energiforbruget i Forsvarsministeriets bygninger, estimeres udgiften til i alt ca. 600 mio.kr.

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste vil fortsætte med at iværksætte automatiseringsprojekter under hensyntagen til det økonomiske råderum. **Målet er opfyldt.**

1.2 Energi og miljø i operationer

Formålet med fokusområdet er at øge inddragelsen af miljø- og energihensyn i den operative opgaveløsning.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emner:

- Analyser.
- Materiel.
- Adfærdsændringer.

1.2.1 Analyser

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet vil gennemføre analyser, der kan føre til miljø- og energimålsætninger for den operative del af Forsvarsministeriets virke. Mål nr. 2 og 6 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 2:

"Inden udgangen af 2012 vil vi undersøge muligheder for - og iværksætte - samarbejde i forsknings- og udviklingsprojekter, med fokus på udvikling af teknologiske miljø- og energirigtige forsvars- og beredskabsløsninger".

Forsvarets Materieltjeneste gennemfører for øjeblikket flere forsknings- og udviklingsprojekter med fokus på udvikling af teknologiske miljø- og energirigtige forsvarsløsninger som f.eks. anvendelsen af mindre miljøbelastende enzymer og udvikling af "Solid Oxide Fuel Cell". Samarbejdet i disse projekter er rettet mod både operative enheder, internationale samarbejdspartnere og civile virksomheder.

Forsvarets Materieltjeneste har i 2012 undersøgt muligheden for at iværksætte nye forsknings- og udviklingsprojekter med fokus på udvikling af teknologiske miljø- og energirigtige forsvars- og beredskabsløsninger, hvortil der kunne knyttes nye samarbejdsrelationer. Forsvarets Materieltjeneste har i den forbindelse prioriteret et projekt omhandlende mere effektive batterier til energikrævende bærbart udstyr, herunder specielt anvendelse af genopladelige, højtydende batterier samt mulighed for anvendelse af solceller. Arbejdet med dette projekt vil blive intensiveret i 2013. **Målet er opfyldt.**

Mål 6:

"Fra og med 2013 afsætter vi midler til forsknings- og udviklingsprojekter vedr. teknologiske miljø- og energirigtige forsvarsløsninger".

Midler til miljø- og energirigtige forsvarsløsninger indeholdes i de midler, der jf. Aftale på forsvarsområdet 2013 -2017 af 30. november 2012 skal afsættes til "grønne" udviklingsprojekter og investeringer. Der skal jf. forliget årligt prioriteres op til 100 mio. kr. til "grønne" udviklingsprojekter og investeringer. Anvendelsen af midlerne vil således blive indarbejdet i Forsvarskommandoens budget for 2013 og fremover. **Målet er opfyldt.**

1.2.2 Materiel

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

1.2.3 Adfærdændringer

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

1.3 Vedvarende energi og energiomlægning

Formålet med fokusområdet er, at Forsvarsministeriet vil øge brugen af alternative og vedvarende energikilder.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emner:

- Analyser og fastlæggelse af mål.
- Forsøgsprojekter og etablering af vedvarende energianlæg.

1.3.1 Analyser og fastlæggelse af mål

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

1.3.2 Forsøgsprojekter og etablering af vedvarende energianlæg

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet løbende vil gennemføre energieffektiviseringsforsøg og etablere vedvarende energianlæg på udvalgte etableringer. Mål nr. 1,3 og 4 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Fra og med 2012 vil vi løbende afprøve rentabiliteten af ny teknologi og gennemføre optimeringsforsøg af processer og metoder - for eksempel finindstilling af ventilationsanlæg og intelligente bookingsystemer".

I 2012 er der gennemført fire afprøvninger af ny teknologi og optimeringsforsøg af processer og metoder. Disse er:

- Trykluftoptimering på Haderslev Kaserne:
Utætheder i trykluftanlæg kan udgøre et betydeligt ressourcspild. Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste har undersøgt effektiviteten ved at lækagesøge ikke-hørbare utætheder i trykluftanlæg med ultralydsudstyr. I forlængelse heraf er der udført en optimeringsundersøgelse, som har dannet grundlag for at vurdere, om det er fordelagtigt at vedligeholde trykluftanlæggene på en anden måde, end det tidligere er sket. Der har været fokus på at samle anlæggene på færre kompressorer, alternativt ét kompressoranlæg.
- Tomgangsforbrugsanalyser for el på Hjørring Kaserne:
Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste har undersøgt elforbruget på Hjørring Kaserne med henblik på at afdække tomgangsforbruget. Tomgangsforbruget er defineret som det forbrug, der bruges efter normal arbejdstid, men som kan undgås. Derudover er det undersøgt, hvilken værdi det vil have at foretage en generel spændingsdæmpning og –stabilisering over hele døgnet. Undersøgelserne har vist, at der i kontorbygningerne på Hjørring Kaserne kan opnås en besparelse på 19 % med en tilbagebetalingstid på 5 år.

- Optimering af varmeanlæg på Ryes Kaserne:
I perioden 2012 – 2014 gennemføres optimering af varme- og brugsvandsanlæg samt tilhørende automatik på Ryes Kaserne. Det anslås, at der i perioden kan spares mellem 975 MWh og 1.600 MWh varme, svarende til en forventet besparelse på 15 – 25 %. I forbindelse med projektet kontrolleres anlægsopbygningen samtidig for fejl og uhensigtsmæssigheder. Det undersøges derudover, om driften af det eksisterende varmeanlæg på Ryes Kaserne kan optimeres for at opnå en energioptimal drift under hensyntagen til komforten.

Der er således i 2012 afprøvet ny teknologi og gennemført optimeringsforsøg af processer og metoder. Erfaringerne herfra vil fremadrettet indgå i beslutningsgrundlaget for den løbende optimering og vedligeholdelse af bygninger og anlæg generelt samt i vurderingen af, hvilke nye afprøvninger og forsøg, der skal iværksættes fremover. **Målet er opfyldt.**

Mål 3:

"Inden udgangen af 2012 er der identificeret mulige områder til opstilling af vindmøller på Forsvarsministeriets arealer".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i 2012 gennemført en analyse af Forsvarsministeriets arealer. Analysen har udmøntet sig i en identificering af en række arealer, hvor forsvaret kan acceptere opstilling af vindmøller. Screeningskriterierne i analysen var både civile hensyn (f.eks. afstandskrav til boliger og bebyggelse, landskabsfredninger og naturhensyn) og militære hensyn (f.eks. sikring af operative muligheder på f.eks. flyvestationer og skyde- og øvelsesområder). **Målet er opfyldt.**

I forlængelse af denne identifikation af mulige områder til opstilling af vindmøller på Forsvarsministeriets arealer gennemfører Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste en konkret vurdering af de mulige arealers egnethed til opstilling af vindmøller, hvorunder praktiske forhold som mulig afsætning af vindmøllestrømmen og kommunernes stillingtagen til planlægning for vindmøller på arealerne. Derudover vil rentabiliteten blive afdækket. Resultatet heraf forventes afrapporteret medio 2013.

Mål 4:

"I løbet af 2012 defineres og iværksættes projekt "Grøn Christiansø". Projektet skal føre til, at øen optimerer sine miljø- og energiforhold. Det skal i denne forbindelse undersøges, om øen kan blive selvforsynende med vedvarende energi".

Christiansø Administration har udarbejdet en projektbeskrivelse, der definerer og beskriver mulighederne for at iværksætte projekt "Grøn Christiansø". Projektbeskrivelsen omfatter ni indsatsområder. De ni indsatsområder er:

- Omstilling fra fossil energi til vedvarende energi.
- Spildevand skal renses.
- Certificering af "Søfæstning Christiansø" som kulturhistorisk naturpark.
- Energoptimering af bygninger, visning af forbrugsdata og intelligent energinet.
- Fortsat naturpleje for sikring af natur og fæstningsværker.

- Optimering af miljøforhold på grundlag af miljøkortlægning.
- Sidste fase af projekt stabil og god drikkevandsforsyning.
- Optimering af affaldsbortskaffelse.
- Formidling af attraktionen "Søfæstning Christiansø" i sammenhæng med Store Tårn.

Der er udarbejdet en tidsplan for projekt "Grøn Christiansø" indeholdende milepæle til iværksættelse og gennemførelse af de ni indsatser. Tidsplanen er bl.a. betinget af en række myndighedsgodkendelser i forhold til etablering af vedvarende energianlæg og spildevandsanlæg. Tidsplanen for de store anlægsinvesteringer er dertil betinget af tilvejebringelse af den nødvendige finansiering.

Projekt "Grøn Christiansø" omfatter en omstilling til vedvarende energi og etablering af spildevandsrensning, hvor energi er påkrævet. Christiansø er omfattet af en fredningsbekendtgørelse og udpegning som Natura 2000 område. Projektets tiltag vil kræve dispensation fra eller ændring af fredningsbekendtgørelsen og tilladelse efter habitatbestemmelserne til såvel energianlæg som spildevandsanlæg.

Projektet er således defineret og iværksættelse vil ske trinvist under hensyntagen til myndighedsgodkendelser, dispensationer og finansiering. **Målet er opfyldt.**

1.4 Klima- og energirigtig adfærd

Formålet med fokusområdet er at ændre medarbejdernes adfærd i en mere klima og energirigtig retning.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emne.

- Ændret medarbejderadfærd.

1.4.1 Ændret medarbejderadfærd

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet vil opnå positive klimaeffekter og besparelser på energiforbruget ved at inddrage medarbejderne i at finde nye klima- og energiløsninger samt måle og ændre medarbejdernes klima- og energiadfærd. Mål nr. 2 og 4 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 2:

"Inden udgangen af 2012 skal der oprettes en klima- og energihjemmeside på Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjenestes intranet og internet".

Der er oprettet en klima- og energihjemmeside på såvel intranet og internet under Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste. Der er derudover etableret link fra Forsvarsministeriets hjemmeside på internettet til Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjenestes klima- og energiside. **Målet er opfyldt.**

Mål 4:

"Fra og med 2012 laver vi årlige målrettede klima- og energikampanjer for at sænke energiforbruget".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i 2012 gennemført tre klima- og energikampanjer:

- En landsdækkende kampagne, der informerer om forsvarets energiforbrug og dermed potentialet for besparelser. Kampagnen var benævnt: "Luk. Sluk. Skru ned".
- En målrettet kampagne med fokus på forsvarets sergentelever. Formålet hermed er at informere og påvirke en række af forsvarets medarbejdere tidligt i deres karriere.
- En målrettet kampagne med fokus på energiforhold omkring indendørs skydebaner. Formålet hermed er at informere varmemestre på udvalgte etableringer for at sikre deres deltagelse i at spare på energien.

Endvidere har Beredskabsstyrelsen gennemført kampagnen "Energibevidst styrelse – Ja selvfølgelig".

Der er således i 2012 gennemført fire målrettede klima- og energikampanjer. I 2013 planlægger Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste at gennemføre en adfærdskampagne på de to udpegede "grønne etableringer" – Aalborg Kaserne og Almegårds Kaserne, en målrettet oplysningskampagne til ledelsesniveauet om energiledelse på koncernfælles niveau samt en energioplysningskampagne til alle nyansatte. **Målet er opfyldt.**

1.5 Klimaregnskab

Formålet med fokusområdet er at udarbejde klimaregnskab og opgørelser over luftforurening fra Forsvarsministeriets aktiviteter.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emne:

- Årlige regnskaber og opgørelser.

1.5.1 Årlige regnskaber og opgørelser

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet årligt vil udarbejde et klimaregnskab, hvilket skal føre til fastlæggelse af procentvise reduktionsmål for CO₂-, NO_x-, SO_x - og partikeludledning. Mål nr. 1 og 2 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Fra og med 2012 skal der udarbejdes klimaregnskaber".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i 2012 udarbejdet et koncept for Forsvarsministeriets klimaregnskab. Formålet hermed er at sikre en fremadrettet forankring i hele Forsvarsministeriets organisation, således at metoderne for tilvejebringelse af data indarbejdes i relevante procedurer.

Der har derudover været behov for at vurdere, hvorledes de nuværende IT systemer kan understøtte indberetningerne af data og smidiggøre dataindsamlingsprocessen.

Forsvarsministeriets klimaregnskab for 2012 forventes udgivet medio 2013. **Målet er opfyldt.**

Mål 2:

"Inden udgangen af 2012 vil vi på baggrund af kvantitative referencer fastlægge mål for procentvise CO₂-reduktioner samt identificere indsatsområder for nedbringelse af NO_x-, SO_x - og partikeludledningen".

Forsvarsministeriets klimaregnskab skal danne grundlag for fastlæggelsen af mål for procentvise CO₂-reduktioner samt identificering af indsatsområder for nedbringelse af NO_x-, SO_x - og partikeludledningen. Klimaregnskabet for 2012 forventes udgivet medio 2013, hvorefter arbejdet med at fastlægge mål for procentvise CO₂-reduktioner samt identificere indsatsområder for nedbringelse af NO_x-, SO_x - og partikeludledningen vil blive påbegyndt. **Målet er ikke opfyldt.**

1.6 Energiledelse

Formålet med fokusområdet er at indføre energiledelse efter standarden ISO 50001.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emne:

- Indførelse af energiledelse

1.6.1 Indførelse af energiledelse

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

Forsvarsministeriets miljø- og naturstrategi:

Missionen med miljø- og naturstrategien er at indarbejde miljø- og naturhensyn i alle dele af Forsvarsministeriets myndigheders arbejde for fred og sikkerhed – herhjemme og i udlandet.

Visionen er, at Forsvarsministeriet vil være:

- Miljøbevidst ved at:
 - fremme miljø- og naturbeskyttelse i egen virksomhed.
 - bidrage til miljøløsninger i egen virksomhed gennem holdningsbearbejdning og aktiv handling.
- Proaktiv på miljøområdet ved at:
 - iværksætte forureningsforebyggende aktiviteter.
 - være en aktiv medspiller i forhold til udviklingen af miljø- og naturlovgivningen.
 - arbejde frem mod et miljøledelsessystem efter standarden ISO 14001:2004.
- Have "mest miljø for pengene" ved at:
 - prioritere miljø- og naturindsatsen ud fra en omkostningseffektiv betragtning.
 - handle aktivt i miljøsager så tidligt som muligt, så skader på natur og miljø minimeres.

Samtlige mål i Forsvarsministeriets miljø- og naturstrategi 2012-2015 understøtter strategiens mission og vision. Opfyldelse af hvert enkelt konkret mål i strategien er således en "trædesten" til at bringe Forsvarsministeriets myndigheder tættere på opfyldelse af mission og vision.

Opfyldelsen af de mål i strategien, som er indfriet i 2012, retter sig i forhold til opfyldelse af mission og vision hovedsageligt mod følgende emner:

- Påbegyndelsen af en proces, der generelt set sikrer mere miljøbevidste indkøb og anskaffelser.
- Styrke den proaktive tilgang til naturbeskyttelse, som Forsvarets Bygnings- og Etablissemments-tjeneste har udviklet hen over en årrække.
- Fokusering på inddragelse af medarbejderindsatsen i forhold til forebyggelse, oplysning og dialog.

Ovennævnte emner understøtter en udvikling af myndighedernes arbejde hen imod en øget bevidsthed omkring inddragelse af miljø- og naturhensyn i det operative virke.

2.1 Miljø- og energirigtige indkøb

Formålet med fokusområdet er at foretage miljø- og energirigtige indkøb.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emner:

- Miljø- og energihensyn i indkøbspolitikken og interne retningslinjer.
- Miljø og energihensyn ved indkøb og større udbud.

2.1.1 Miljø- og energihensyn i indkøbspolitikken og interne retningslinjer

Målsætningen er, at miljø- og energihensyn skal tydeliggøres i Forsvarsministeriets indkøbspolitik og i øvrige interne retningslinjer for indkøb. Mål nr. 1 og 2 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Inden udgangen af 2012 laver vi en vejledning om miljø- og energirigtige indkøb og leverandørkrav. Vejledningen skal skabe grundlag for en målrettet og koncernfælles kampagne omkring videreudvikling af miljø- og energirigtige indkøb i Forsvarsministeriet".

Forsvarets Materieltjeneste har udarbejdet et udkast til en vejledning i miljø- og arbejdsmiljøbevidste indkøb og leverandørkrav, som er baseret på erfaringer med miljøhensyn i forbindelse med materielanskaffelser.

Der udestår en høring af vejledningen ved relevante myndigheder indenfor ministerområdet. Vejledningen forventes udgivet i 2013. Vejledningens gyldighedsområde i forhold til Forsvarsministeriets myndigheder skal derudover afklares. Denne afklaring vil ske i rammen af den strategiske indkøbsfunktion, der i forlængelse af Aftale på forsvarsområdet 2013 -2017 af 30. november 2012 er under oprettelse ved Forsvarets Materieltjeneste. **Målet er ikke opfyldt.**

Mål 2:

"Vi vil inden udgangen af 2012 nedsætte en arbejdsgruppe i Forsvarsministeriets Koncernfælles Indkøbsforum vedrørende miljø og energi".

Opgaveporteføljen for Forsvarsministeriets Koncernfælles Indkøbsforum skal fremadrettet ses i rammen af den strategiske indkøbsfunktion, der i forlængelse af Aftale på forsvarsområdet 2013 -2017 af 30. november 2012 er ved at blive oprettet ved Forsvarets Materieltjeneste. Der er i fortsættelse heraf endnu ikke nedsat en arbejdsgruppe vedrørende miljø og energi i regi af Forsvarsministeriets Koncernfælles Indkøbsforum. **Målet er ikke opfyldt.**

Den strategiske indkøbsfunktion ved Forsvarets Materieltjeneste forventes i løbet af 2013 at have opbygget viden og erfaring omkring optimering af indkøb, herunder også muligheder for at indarbejde miljø- og energiperspektiver i indkøbsaktiviteter. Denne viden og erfaring skal danne baggrund for en vurdering af behovet for en arbejdsgruppe i Forsvarsministeriets Koncernfælles Indkøbsforum, eller om opgaven løftes af den strategiske indkøbsfunktion i Forsvarets Materieltjeneste.

2.1.2 Miljø- og energihensyn ved indkøb og større udbud

Målsætningen er, at miljø- og energikrav skal indgå i alle Forsvarsministeriets væsentlige indkøb og udbud. Mål nr. 1 og 2 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Inden udgangen af 2012 vil vi opstille mål for, at miljø- og energikrav indgår i planlægning af projekter som en del af forswarets anskaffelsesbestemmelser".

Opstillingen af mål for at miljø- og energikrav indgår i planlægningen af anskaffelsesprojekter retter sig mod opstilling af mål for, hvilke bestemmelser og vejledninger relateret til anskaffelsesforløbet, der skal indeholde miljø- og energikrav. Formålet hermed er, at overvejelser omkring miljø- og energikrav indgår i alle anskaffelsesprojekter i forsvaret.

Forsvarets anskaffelsesbestemmelser defineres som Forsvarets Materieltjenestes forvaltningsgrundlag for anskaffelser. Gyldighedsområdet for disse dokumenter er Forsvarskommandoens og Hjemmeværnskommandoens myndighedsområde.

Målet er således, at Forsvarets Materieltjenestes overordnede anskaffelsesbestemmelse beskriver inddragelsen af miljø- og energimæssige hensyn i henholdsvis planlægningsfasen, markedsundersøgelsesfasen, udbudsfasen og kontraktforhandlingsfasen.

Disse forhold beskrives nærmere i "Vejledning i udførelse af markedsundersøgelse", "Vejledning i udarbejdelse og anvendelse af evalueringsmodeller", "Vejledning i FMT Life Cycle Cost model" og "Vejledning for anskaffelse, mærkning, udlevering og omgang med farlige stoffer og materialer/produkter".

Der er således opstillet et mål om, at miljø- og energikrav indgår i det relevante forvaltningsgrundlag, som anvendes som grundlag for materielanskaffelser. Dette sikrer, at miljø- og energikrav indgår i planlægningen af alle materielanskaffelsesprojekter. Miljø- og energikrav vil i forbindelse med planlægningen og gennemførelsen af det enkelte materielanskaffelsesprojekt blive individuelt vurderet og sammenholdt med øvrige relevante forhold for projektet. **Målet er opfyldt.**

Mål 2:

"Som led i vores arbejde med grøn IT vil vi fra og med 2012 stille krav til IT leverandørers hensyntagen til miljø- og energiforhold. Den koncernfælles informatiktjeneste vil indkøbe de produkter, der har mindst påvirkning på klima og miljø i hele produktets livscyklus".

Forsvarsministeriets myndigheder er som alle øvrige statslige institutioner underlagt de forpligtede statslige indkøbsaftaler og de krav, der herfra stilles til leverandørerne. Forsvarets Koncernfælles Informatiktjeneste har i forbindelse med indkøb af IT udstyr i regi af de statslige indkøbsaftaler fokus på, at udstyret har et minimalt strømforbrug.

Derudover fokuseres løbende på at prioritere udskiftning af forældet IT udstyr, således at den generelle teknologiske udvikling på IT området bidrager til en minimering af strømforbruget ved Forsvarsministeriets myndigheder. **Målet er opfyldt.**

Der vil fremadrettet blive arbejdet videre med målet i forbindelse med udarbejdelse af en ny grøn indkøbspolitik, jf. mål 3 under strategiens afsnit om "miljø- og energihensyn i indkøbspolitikken og interne retningslinjer".

2.2 Naturbeskyttelse

Formålet med fokusområdet er at udvikle naturværdierne på Forsvarsministeriets arealer, så de understøtter en aktiv uddannelsesmæssig benyttelse, den biologiske mangfoldighed og offentlighedens rekreative brug.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emner:

- Samarbejde og ekstensivering af drift.
- International naturbeskyttelse.
- Rekreativ brug, formidling og dialog.

2.2.1 Samarbejde og ekstensivering af drift

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet fortsat vil være førende inden for naturforvaltning af militære arealer gennem et styrket samarbejde med offentlige såvel som private samarbejdspartnere i ind- og udland. Forsvarsministeriet vil have særligt fokus på at indgå i forskning, udvikling og erfaringsudveksling vedrørende ekstensive og omkostningseffektive naturplejeløsninger. Mål nr. 1 og 3 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Med baggrund i danske og udenlandske erfaringer vil vi i 2012 gennemføre en samlet analyse af mulighederne for at anvende græssende dyr i stedet for maskiner til drift og pleje af arealerne".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i 2012 udarbejdet en samlet græsningsanalyse med henblik på at afdække potentielle synergieffekter ved at anvende græssende dyr i større skala som driftsform på skyde- og øvelsesterræner. Analysen er udarbejdet under inddragelse af henholdsvis Århus og Københavns Universiteter samt militærrådgivning fra Hærens Operative Kommando.

Formålet med analysen er at få afdækket, hvorvidt afgræsning og militæruddannelse i forskellige afskygninger er forenelige. Analysen er desuden baseret på studier af udenlandske erfaringer.

Erfaringer fra primært Storbritannien viser, at afgræsning og militæruddannelse er forenelige, og at afgræsning tillige skaber bedre uddannelseskulisser i form af varierede landskabsstrukturer med flydende overgange mellem lukkede og åbne landskaber.

Endvidere har analysen afdækket et besparelspotentiale på driften, ligesom den biologiske mangfoldighed vil blive styrket ved brugen af afgræsning som driftsform. **Målet er opfyldt.**

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste vil fremadrettet indarbejde analysens konklusioner i den overordnede målsætning om ekstensivering af arealdriften på Forsvarsministeriets arealer. I den forbindelse vil der i de kommende år blive udviklet pilotprojekter på konkrete terræner, dels for at afdække afgræsningspotentialer, og dels for at udvikle konkrete afgræsningsmodeller, der fjerner eller mindsker eventuelle konfliktniveauer med den militære uddannelse og træning.

Mål 3:

"Vi vil løbende vurdere om landbrugsarealer i omdrift kan udlægges til naturarealer. Fra 2012 indføres krav om omlægning til økologisk drift af landbrugsarealer i omdrift. Omlægningen gennemføres løbende i forbindelse med indgåelse af nye forpagtningsaftaler på ejede såvel som lejede landbrugsarealer".

I forbindelse med udarbejdelse af nye drifts- og plejeplaner i 2012 og Natura 2000-tillæg til disse er relevante landbrugsarealer taget ud af drift med henblik på at omlægge arealerne til græsarealer.

Der er i 2012 ikke indgået nye forpagtningsaftaler, hvor det har været relevant at indføre omlægning til økologi.

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste vil fremadrettet fortsætte en omlægning fra landbrugsarealer til naturarealer i forbindelse med den løbende revision af drifts- og plejeplaner samt sikre, at økologisk drift indarbejdes ved indgåelse af nye forpagtningsaftaler. **Målet er opfyldt.**

2.2.2 International naturbeskyttelse

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet prioriterer naturen på sine arealer og arbejder aktivt for at sikre bevarelsen af internationalt beskyttede arter og naturtyper (herunder arter og naturtyper omfattet af reglerne for EU habitat- og fuglebeskyttelsesområder – de såkaldte Natura 2000-områder). Mål nr. 1 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Inden 2013 vil vi indarbejde Miljøministeriets Natura 2000-målsætninger for beskyttelse af naturtyper og arter i alle relevante drifts- og plejeplaner".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i 2012 enten udarbejdet nye drifts- og plejeplaner eller udarbejdet tillæg til eksisterende drifts- og plejeplaner med henblik på at implementere Natura 2000-målsætninger.

For alle Forsvarsministeriets arealer omfattet af Natura 2000 er der således indsendt den fornødne information til kommuner og Naturstyrelsen i form af Natura 2000-resuméer, eller alternativt er hele den gældende drifts- og plejeplan indsendt til orientering (gælder for drifts- og plejeplanen for Christiansø og Ertholmene).

Der er i alt fremsendt 18 Natura 2000-resuméer til relevante myndigheder. Resuméerne redegør for indarbejdelsen af Natura 2000-målsætninger i drifts- og plejeplaner. **Målet er opfyldt.**

Natura 2000-planerne og den efterfølgende implementering af konkrete målsætninger og driftsinitiativer i drifts- og plejeplaner vil blive udmøntet i form af naturprojekter i løbet af de kommende år. Den løbende drift af Forsvarsministeriets arealer har som oftest flere målsætninger, herunder militære, biologiske (hvoraf Natura 2000 er en delmængde) og publikumsinteresser. I de fleste tilfælde vil driften således understøtte mere end ét formål.

Natura 2000 resuméerne vil i løbet af 2013 blive gjort tilgængelige for offentligheden på Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjenestes hjemmeside.

2.2.3 Rekreativ brug, formidling og dialog

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet vil give offentligheden adgang til vores arealer i det omfang, sikkerhed, uddannelse og naturbeskyttelseshensyn tillader det, samt åbent formidle og gå i dialog omkring vores naturforvaltning. Mål nr. 1, 2, 3 og 4 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Vi vil i 2012 formulere nye retningslinjer for jagtudøvelse på vores arealer. Det skal analyseres, hvor der eventuelt kan udlægges områder, hvor der ikke drives jagt (under hensyn til økonomi, brug af arealerne, naturen, vildtet og offentlighedens naturoplevelser)".

Forsvarsministeriet besluttede i februar 2012 at nedlægge ministeriets jagtorganisation og omlægge jagt- og vildtforvaltningen på ministeriets arealer. Varetagelsen af den fremtidige jagt- og vildtforvaltning blev i den forbindelse delegeret til Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste.

I forlængelse heraf har Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste gennemført en analyse af hidtidig og mulig fremtidig jagt- og vildtforvaltning på Forsvarsministeriets arealer. Forvaltningen blev vurderet i relation til militær aktivitet, naturbeskyttelse, publikum og økonomi.

Analysen udmøntede sig i et forslag til nye retningslinjer for jagtudøvelse. De nye retningslinjer baserer sig på, at jagt på Forsvarsministeriets arealer udbydes, og at der udlægges en række jagtfrie arealer. Forslaget er godkendt af Forsvarsministeriet, og de nye retningslinjer for jagtudøvelse iværksættes trinvist i løbet af 2013 og 2014. **Målet er opfyldt.**

Mål 2:

"Vi vil fra og med 2012 udgive en samlet årlig formidling omkring naturbeskyttelsesindsatsen".

Den årlige formidling gennemføres ved at udsende et magasin, som bl.a. er inspireret af den måde, hvorpå det britiske forsvar formidler arbejdet med naturforvaltning. Magasinet henvender sig dels til ansatte inden for Forsvarsministeriets myndighedsområde, men også i høj grad til naturinteresserede borgere.

Magasininformen er valgt for at formidle Forsvarsministeriets naturforvaltning på en let tilgængelig måde. Magasinet udgives i elektronisk form og i mindre omfang i trykte udgaver. Magasinet udgives som en samlet årlig formidling for et kalenderår, som udgives i andet kvartal i det efterfølgende år. Magasinet for 2012 forventes således udgivet i løbet af april 2013. **Målet er opfyldt.**

Mål 3:

"Vi vil fra 2012 løbende udgive publikumsfoldere eller lignende informationsmateriale for de arealer, hvor der udarbejdes drifts- og plejeplaner".

I 2012 har Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste udviklet et design og et samlet koncept for information om anvendelsen af Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner til rekreative formål. Konceptet læner sig op af Naturstyrelsens tilgang til publikumsinformation. Konceptet vil løbende blive rullet ud til alle forsvarrets arealer i takt med, at de enkelte arealers drifts- og plejeplaner fornyes.

I 2012 er der udarbejdet foldere og kort for henholdsvis Høvelte-Sandholm-Sjælsmark Øvelsesplads og Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn. Det udarbejdede materiale findes tilgængeligt ude på arealerne og på de respektive myndigheders hjemmesider. **Målet er opfyldt.**

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste planlægger i 2013 at udarbejde informationsmateriale for yderligere 8 arealer.

Mål 4:

"Fra 2012 nedsættes et dialogforum for Forsvarsministeriets naturforvaltning med deltagelse af et antal interesseorganisationer".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har nedsat "Dialogforum for Forsvarsministeriets naturforvaltning". Første møde er afholdt i 2012.

Friluftsrådet, Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening og Verdens Skove deltog i første møde. De deltagende organisationer vurderes at dække de væsentligste og bredeste friluft- og naturpolitiske interesser. Dialogforummet er dog ikke lukket for deltagelse af andre landsdækkende organisationer, og deltagerkredsen vil blive udvidet efter behov.

Tilbagemeldingen fra organisationerne har været positiv, og "Dialogforum for Forsvarsministeriets naturforvaltning" vil fortsætte. **Målet er opfyldt.**

2.3 Beskyttelse af drikkevandsressourcer

Formålet med fokusområdet er, at Forsvarsministeriet vil yde en målrettet indsats på arealer for at beskytte Danmarks drikkevandsressourcer.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emner:

- Kortlægning og registrering.
- Forureningsundersøgelser og indsatsplaner.
- Forebyggelse.

2.3.1 Kortlægning og registrering

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

2.3.2 Forureningsundersøgelser og indsatsplaner

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

2.3.3 Forebyggelse

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet ved placering og udøvelse af nye aktiviteter vil sikre, at disse ikke udgør en risiko for drikkevandsressourcerne, samt forebygge miljøuheld gennem oplysning. Mål nr. 1 og 2 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Fra 2012 vil vi foretage en konsekvensvurdering af miljøpåvirkningen af drikkevandsressourcerne ved etablering af nye aktiviteter i områder med drikkevandsinteresser".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i 2012 gennemført vurderinger af, hvilke aktiviteter der påvirker drikkevandsressourcer, samt hvilke processer der skal understøtte en konsekvensvurdering af miljøpåvirkningen. **Målet er opfyldt.**

Dette indledende arbejde har resulteret i, at et pålæg om konsekvensvurdering af miljøpåvirkningen af drikkevandsressourcerne ved etablering af nye aktiviteter i områder med drikkevandsinteresser bliver indarbejdet i Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjenestes interne "byggemanual" og "vedligeholdelsesmanual".

Procedurer fra disse manualer følges ved nybygninger, tilbygninger, ombygninger og vedligehold. Opdateringen af "byggemanual" og "vedligeholdelsesmanual" vil være gennemført i løbet af første halvår af 2013.

Mål 2:

"Inden 2013 vil vi iværksætte en oplysningskampagne til medarbejderne om, hvordan miljøuheld skal forebygges eller håndteres på Forsvarsministeriets arealer".

Forsvarets Bygnings- Etablissementstjeneste har i 2012 udarbejdet og iværksat en oplysningskampagne om, hvordan miljøuheld skal håndteres på Forsvarsministeriets arealer.

Kampagnematerialet er udarbejdet således, at det både kan hænges op på de enkelte etableringer, så det rammer en bred målgruppe, eller udleveres til særligt udvalgte medarbejdere. Materialet vil blive præsenteret og introduceret via forswarets miljøkomitéer i løbet af 1. halvår 2013. Forsvarskommandoens og Hjemmeværnskommandoens myndigheder samt Forsvarets Efterretningstjeneste og Forsvarets Interne Revision er repræsenteret i miljøkomitéerne.

Beredskabsstyrelsen vil i løbet af første halvår 2013 vurdere, hvorledes kampagnematerialet kan tilpasses Beredskabsstyrelsens behov. **Målet er delvist opfyldt.**

Det videre arbejde i forhold til målet retter sig imod implementering af en procedure for begrænsning af miljøuheld. Implementeringen heraf vil ske løbende i forbindelse med indførelse af miljøledelse på Forsvarsministeriets etableringer.

2.4 Affaldshåndtering

Formålet med fokusområdet er, at Forsvarsministeriet vil minimere affaldsproduktionen og øge andelen af affald til genbrug og genanvendelse.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emner:

- Affaldsproduktion, genanvendelse og deponering.
- Affaldskortlægning og registrering.
- Kampagner og uddannelse.

2.4.1 Affaldsproduktion, genanvendelse og deponering

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet skal minimere sin affaldsproduktion og øge andelen af affald til genbrug og genanvendelse. Mål nr. 1 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Inden 2013 skal der opstilles et program for inspektion af affaldshåndteringen ved Forsvarsministeriets etableringer".

Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste har i 2012 udarbejdet et program for inspektion af affaldshåndteringen ved Forsvarsministeriets etableringer. Programmet er opstillet for perioden 2013-2017.

Programmet er opstillet for Forsvarsministeriets miljøpladser med angivelse af tidspunkt for inspektion. For øvrige affaldsoplæg er det fastlagt, at der skal foretages inspektion af 10 % af affaldsoplægene hen over perioden 2013-2017.

Ved inspektionerne vil den nuværende affaldshåndtering blive vurderet. Der vil blive redegjort for styrker, forbedringsmuligheder og afvigelser i affaldshåndteringen. Styrker, forbedringsmuligheder og afvigelser vil blive brugt til en generel vurdering af alle miljøpladser og affaldsoplæg.

Styrkerne skal anvendes til udbredelse af "god" affaldshåndtering. Forbedringsmuligheder skal anvendes til at øge andelen af affald til genbrug og genanvendelse. Afvigelser skal anvendes til at ændre rutiner, således at gældende lovgivning efterleves og til at øge andelen af affald til genbrug og genanvendelse. **Målet er opfyldt.**

2.4.2 Affaldskortlægning og registrering

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

2.4.3 Kampagner og uddannelse

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet gennem uddannelse og kampagner vil sikre, at det er nemt for medarbejderne at håndtere affald korrekt samt forbedre kildesortering hvorved andelen, der genbruges og genanvendes, øges. Mål nr. 1 og 2 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Vi vil i 2012 udsende koncernfælles informationsmateriale til vores medarbejdere om korrekt affaldshåndtering og lave en oplysningskampagne om korrekt sortering af affaldsfraktioner".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i 2012 udarbejdet informationsfolderen "Affaldssortering under Forsvarsministeriet". Folderen udleveres ved miljøpladser og andre relevante steder, hvor affald håndteres

Materialet vil indledningsvis blive distribueret til myndigheder underlagt Forsvarskommandoen. Forsvarets miljøledere vil via miljøkomitéerne sikre, at materialet også fordeles til myndigheder underlagt Hjemmeværnskommandoen samt til Forsvarets Efterretningstjeneste og Forsvarets Interne Revision. I øjeblikket afklares det, om Beredskabsstyrelsen har behov for en tilrettet udgave af folderen, som herefter vil blive fordelt til myndigheder underlagt Beredskabsstyrelsen. **Målet er delvis opfyldt.**

Folderen og den tilhørende plakat vil fremadrettet blive promoveret på den årlige temadag for affaldshåndteringsområdet. Derudover vil de særlige ikoner for affaldsfraktioner, der indgår i materialet, blive forsøgt anvendt i andre relevante sammenhænge som f.eks. til skiltning af affaldscontainere ved miljøpladser.

Mål 2:

"Fra og med 2012 vil vi gennemføre årlige temadage om ændringer af lovgivning på affaldshåndteringsområdet".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i juni 2012 gennemført en temadag om affaldshåndtering med et overordnet tema om genbrug og genanvendelse og med fokus på ny lovgivning på affaldshåndteringsområdet. Alle Forsvarsministeriets myndigheder inviteres til temadagen. Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste planlægger fremadrettet på at afholde én årlig temadag. **Målet er opfyldt.**

Temadagen sikrer, at der overalt ved Forsvarsministeriets myndigheder arbejdes hen imod en minimering af affaldsproduktionen og en forøgelse af andelen af affald til genbrug og genanvendelse i overensstemmelse med nationale målsætninger og gældende lovgivning.

2.5 Støjreduktion

Formålet med fokusområdet er, at Forsvarsministeriet vil minimere støjbelastningen fra ministerområdets aktiviteter.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emner:

- Støjdata.
- Øget information og dialog om støjforhold.
- Støjbegrænsende tiltag.

2.5.1 Støjdata

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet vil skabe et bedre datagrundlag for støjpåvirkning for at kunne sætte de mest effektive tiltag i værk. Mål nr. 1 og 2 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"Inden 2013 vil vi forbedre det elektroniske system til registrering af flyoperationer og flyveveje for at sikre, at de fremtidige aktiviteter vil kunne blive planlagt under hensyntagen til støjbelastningen".

Forsvarets elektroniske system til registrering af flyoperationer og flyveveje er i 2012 blevet opdateret med et planlægningsmodul, således at støjbelastninger kan prognosticeret. Det er således muligt at planlægge flyoperationer og flyveveje indenfor gældende støjbelastningsgrænser. Systemet forventes i 2013 at gennemgå endnu en opgradering med henblik på en løbende forbedring af planlægningsgrundlaget. **Målet er opfyldt.**

Flere civile lufthavne anvender et registreringssystem, som via radersignaler kontinuert registrerer støjniveau ved de specifikke flyoperationer. Denne form for registrering udmåler det faktiske støjniveau. Effekten af endnu en opgradering af forsvarets system til registrering af flyoperationer og flyveveje til et kontinuert registreringssystem vil blive undersøgt i 2013.

Mål 2:

"Inden 2013 opdateres databasen over støjpåvirkningerne fra forsvarets eksisterende våbensystemer for at kunne sammenligne forskellige våbensystemer".

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har i 2012 foretaget måling af støjpåvirkninger fra sprængninger, anslag fra våbensystemer og effekt af støjabsorberende foranstaltninger. Databasen over støjpåvirkninger er således opdateret for så vidt angår en række af forsvarets aktiviteter.

Der er ikke foretaget støjmålinger af våbensystemer i 2012, som vil kunne bidrage til en opdatering af databasen over støjpåvirkninger fra forsvarets eksisterende våbensystemer. Begrundelsen herfor er, at det både personelmæssigt og økonomisk er en krævende opgave at gennemføre en støjmåling fra våbensystemer. Samtidig skal det rent praktisk være muligt at frigøre Oksbøl skyde-terræn til målingen. Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har således vurderet, at en støjmåling af våbensystemer af ressourcemæssige årsager ikke bør gennemføres, med mindre der er 10 forskellige våbensystemer til rådighed på samme tid.

Det har i 2012 ikke være muligt at samle mindst 10 våbensystemer på samme tid i Oksbøl skyde-terræn og samtidig frigøre dem til støjmåling. Støjmåling af våbensystemer udsættes derfor til 2013, hvor der forventes implementeret flere nye våbensystemer, som samtidig kan støjkortlægges. **Målet er ikke opfyldt.**

2.5.2 Øget information og dialog om støjforhold

Målsætningen er, at Forsvarsministeriet vil have en åben og tidlig dialog med interessenter og myndigheder for at forebygge støjsager og støjklager – og vi vil løbende advisere offentligheden om større øvelser på arealerne samt i civilt terræn. Mål nr. 1 under målsætningen skal indfries i 2012.

Mål 1:

"I 2012 laver vi en samlet indgang på internettet til oplysninger om tidspunkter for kommende større øvelser på vores arealer".

Informationer om støjende øvelser annonceres primært i lokalaviser. I tilfælde af potentielle konflikter mellem øvelsesvirksomheden og lokale begivenheder eller naboarrangementer har denne informationsform vist sig velegnet til at skabe dialog og evt. gensidig tilpasning af aktiviteterne. Dette fastholdes derfor.

Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste har undersøgt muligheder for at samle oplysningerne og vil i 2013 finde en løsning, der tilgodeser fleksibiliteten ved inddragelse af hensyn til lokale forhold (naboarrangementer mv) og som samtidig sikrer, at det er muligt at se informationen for alle terræner ét sted på nettet. **Målet er ikke opfyldt.**

2.5.3 Støjbegrænsende tiltag

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.

2.6 Miljøledelse

Formålet med fokusområdet er at indføre miljøledelse efter standarden ISO 14001:2004.

Fokusområdet er underopdelt i følgende emne:

- Indførelse af miljøledelse.

2.6.1 Indførelse af miljøledelse

Der er ingen mål indenfor dette område, der skal indfries i 2012.